

УДК 342.34

DOI: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-1-5

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Заставна Ольга Петрівна,

кандидат юридичних наук, викладач

Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ORCID ID: 0009-0009-5680-5485

Статтю присвячено аналізу конституційно-правових основ процесу формування в Україні соціальної державності, їх удосконалення, а також пошуку ефективних механізмів для розбудови в Україні соціальної держави.

Установлено, що однією з причин вибору моделі соціальної держави стало усвідомлення того, що державно організоване суспільство має забезпечувати певну наступність щодо своєї безпеки перед лицем таких серйозних ризиків, як старіння, хвороби або втрата роботи. Держава розробляє систему заходів, спрямованих на згладжування у суспільстві соціальних протиріч, забезпечення суспільного прогресу, надання кожному можливості розпоряджатися своїми здібностями. Одним із пріоритетів державної соціальної політики є створення умов для якісного розвитку людського потенціалу, здорового та гідного життя населення.

Доведено, що у системі державного регулювання соціальної політики винятково важлива роль належить правовим методам. Її правове регулювання забезпечує цілеспрямований вплив на поведінку, діяльність людей, а через них – на суспільні відносини. Основними елементами правових методів є юридичні норми, державні розпорядження та акти застосування права, правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків.

Авторка доходить висновку, що хоча принципи соціальної держави забезпечені на конституційному та законодавчому рівнях, реалізація соціальної політики не забезпечує соціального захисту громадян України на рівні справжньої європейської соціальної держави. Питання надання Україні статусу соціальної держави залишається справжнім викликом для державної влади, і завданням експертів є пошук ефективних шляхів її формування. Важливим засобом забезпечення статусу соціальної держави є дотримання конституційних засад у соціальній сфері. У цьому контексті актуальним стає також питання забезпечення сталого виконання рішень Конституційного Суду України, оскільки очевидно, що відповідна позиція зазначеної інституції щодо питань соціального забезпечення не запобігає подальшим порушенням Конституції в подібних правових ситуаціях.

Ключові слова: соціальна держава, соціальне законодавство, соціальні права, правова держава, соціальна функція держави.

Zastavna Olha. Constitutional and legal foundations of the formation a social state in Ukraine

The article is devoted to the analysis of the constitutional and legal foundations of the process of forming social statehood in Ukraine, their improvement, as well as the search for effective mechanisms for building a social state in Ukraine.

It was established that one of the reasons for choosing the welfare state model was the realization that a state-organized society must ensure a certain continuity in terms of its security in the face of such serious risks as aging, illness or job loss. The state is developing a system of measures aimed at smoothing out social contradictions in society, ensuring social progress, and giving everyone the opportunity to manage their abilities. One of the priorities of the state social policy is the creation of conditions for the qualitative development of human potential, healthy and dignified life of the population.

It has been proven that legal methods play an extremely important role in the system of state regulation of social policy. Its legal regulation provides a purposeful influence on the behavior and activities of people, and through them on social relations. The main elements of legal methods are legal norms, state orders and acts of application of law, legal relations, acts of realization of rights and obligations.

The author comes to the conclusion that although the principles of the welfare state are ensured at the constitutional and legislative level, the implementation of the social policy does not ensure social protection of Ukrainian citizens at the level of a true European welfare state. The question of granting Ukraine the status of a welfare state remains a real challenge for the state authorities, and the task of experts is to find effective ways of its formation. An important means of ensuring the status of a welfare state is the observance of constitutional principles in the social sphere. In this context, the issue of ensuring sustainable implementation of the decisions of the Constitutional Court of Ukraine also becomes relevant, since it is obvious that the relevant position of the said institution regarding social security issues does not prevent further violations of the Constitution in similar legal situations.

Key words: social state, social legislation, social rights, legal state, social function of the state.

Україна на конституційному рівні проголошена соціальною державою, яка є відповідальною перед громадянином за створення умов для вільного та гідного розвитку особистості. Основними напрямками соціальної діяльності держави є забезпечення конституційних прав громадян у галузі освіти, охорони праці та здоров'я, пенсійного забезпечення, культури, спорту; захист прав жінок та дітей, молоді; організація ефективної зайнятості населення та ін.

Однією з причин вибору моделі соціальної держави стало усвідомлення того, що державно організоване суспільство має забезпечувати певну наступність щодо своєї безпеки перед лицем таких серйозних ризиків, як старіння, хвороби або втрата роботи. Соціальну державу визначають як форму організації суспільства, у якому принципи соціальної справедливості законодавчо закріплені й послідовно здійснюються в усіх сферах життя. Реалізуючи принципи «соціальної справедливості» [1, с. 101], держава розробляє систему заходів, спрямованих на згладжування в суспільстві соціальних протиріч, забезпечення суспільного прогресу, надання кожному можливості розпоряджатися своїми здібностями до праці, мати належні житлові умови та харчування, засоби пересування, медичну допомогу, освіту, професію тощо.

Через саму природу соціальної держави їй притаманні певні соціальні цілі. Зокрема, така держава має забезпечувати кожному громадянину гідні умови життя, рівні стартові можливості для само-реалізації особистості та соціальну захищеність.

Для досягнення соціальних цілей потрібні відповідні механізми. Але спочатку самі цілі й механізм їх досягнення мають бути закріплені в нормах права. Ба більше, «соціальна держава має бути водночас і правовою державою» [2, с. 33]. Тому закономірно Україна визначена у ст. 1 Конституції як унітарна, демократична, соціальна, правова держава [3].

У Конституції закладено конституційно-правові засади розвитку України як соціальної держави. Значення щодо цього має ст. 3 Конституції, згідно з якою людина, її права, свободи та гарантії їх реалізації є найвищою цінністю та метою суспільства і держави; держава відповідальна перед громадянином за створення умов вільного та гідного розвитку особистості.

Досягнення цілей соціальної держави можливе лише на міцному економічному фундаменті. У сучасний період розвиток економіки відбувається за умов ринкових відносин. Одними з головних засад ринкових відносин є свобода економічної (господарської, підприємницької) діяльності та свобода договору.

24 лютого 2022 р. після повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, яка фактично почалася 20 лютого 2014 р., правові гарантії захисту прав людини опинилися під загрозою. Вторгнення російських військ на територію України стало причиною запровадження Президентом України воєнного стану. Нова реальність поставила під загрозу основні права людини, зокрема право на життя. Правил, які десятиліттями формувалися в цивілізованому світі, уже не існує. Перед новими викликами міжнародний правопорядок безсилий, сьогодні ми спостерігаємо формування нових тенденцій у міжнародній соціальній політиці та нового механізму виходу з кризи.

Розвиток цієї проблеми свідчить про те, що теоретичні аспекти дослідження проблеми соціальної держави пов'язані з вивченням витоків механізмів функціонування правової держави та тих структурних змін, які відбуваються у суспільстві та державі в процесі розбудови соціально-правової держави, стали об'єктом наукових досліджень багатьох відомих учених, серед яких: Л.Р. Наливайко, А.В. Мойсіяха, М.Г. Окладна, І.В. Яковюк, О.О. Bryhinets, Ivo Svoboda, O.R. Shevchuk, Ye.V. Kotukh, V.Yu. Radich.

Але з огляду на те, що Україна все ще перебуває на етапі становлення соціальної держави, питання не втрачає своєї актуальності, адже процес становлення в Україні соціально-правової держави справді європейського зразка зупиняє багато чинників. По-перше, в Україні триває економічна криза, по-друге, тривають військові дії, по-третє, в Україні вирує пандемія COVID-19, що вимагає карантинних обмежень.

Метою статті є аналіз теоретично-правових і конституційних основ соціальної держави, їх удосконалення та пошук оптимальних шляхів для вирішення складних проблем щодо розбудови в Україні соціальної державності.

Конституція України проголошує Україну демократичною, соціальною і правовою державою, що створює передумови для побудови високорозвиненої соціально-економічної держави, метою якої є досягнення соціальної справедливості, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, у тому числі соціальних [4, с. 195].

Соціальна сутність Української держави виражається через основні сфери діяльності її інститутів у соціальній сфері (функції держави). При цьому варто зазначити, що соціальні функції властиві

будь-якій державі, проте лише соціальна держава є «державою для людини» і дійсно забезпечує матеріальними ресурсами право громадянин на гідне життя. Соціальна функція держави, реалізується, зокрема, за допомогою норм соціального права, систему якого становить сукупність соціальних прав та обов'язків громадян.

Соціальні права можна детермінувати як права людини у соціальній сфері, які полягають в одержанні соціальних благ, володінні, користуванні та розпорядженні ними, їх захисті, а також учиненні певних дій у зазначеній сфері та посідають важливе місце у системі базових конституційних прав і свобод. Соціальні права становлять комплексний міжгалузевий інститут, який включає норми різних галузей права. Але основою його є, безумовно, конституційне право, яке закріплює базові елементи цього інституту, котрі впливають із норм Конституції держави, забезпечує функціонування та розвиток даного інституту шляхом закріплення в Основному Законі конституційно-правових принципів, прав та обов'язків суб'єктів соціальних правовідносин та гарантій їх реалізації [5, с. 38].

Сутність демократичної соціальної держави зумовлює необхідність проведення сильної соціальної політики та використання ефективного механізму її реалізації з метою задоволення життєвих потреб людей, «покращення умов та якості їхнього життя» [6, с. 38]. Характер та напрями соціальної політики, як зазначає О. Шевчук, а також засоби та інструменти її реалізації формуються державою з урахуванням особливостей «соціальної сфери як об'єкта регулювання» [8].

Соціальна політика з позиції Ю. Перегуди (*Perehuda Y., 2021*) «здійснюється вищими державними органами, органами місцевого управління та самоврядування, громадськими об'єднаннями» [9, с. 43] і становить систему цілеспрямованих організаційно-економічних заходів та акцій, спрямованих на підвищення матеріального добробуту народу, поліпшення якості та рівня його життя, надання підтримки соціально незахищеним верствам та групам населення, раціональне використання трудового потенціалу і, зрештою, підвищення ефективності економіки.

Соціальна політика України на сучасному етапі ототожнюється з діяльністю держави щодо підвищення рівня життя населення, задоволення її потреб у матеріальних благах. Її головними напрямками стає підвищення трудової мотивації та стабілізація життя населення, створення передумов для подальшого зростання добробуту народу.

Головна мета соціальної політики під час формування інституційних основ соціальної державності – створення для кожного працездатного громадянина умов, що дають йому змогу своєю працею та заповзятливістю забезпечити власний добробут та добробут сім'ї за посилення адресності соціальної підтримки з боку держави соціально незахищених верств населення.

Основні напрями розвитку соціальної політики на довгострокову перспективу відображено в Постанові Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». Довгостроковою метою під час формування ефективної соціальної політики, визначеної, зокрема, Національною стратегією сталого розвитку України, є «забезпечення сталого рівня та якості життя населення та створення умов розвитку людського потенціалу» [10].

У сучасній політичній ситуації розвитку України Конституційний Суд як єдиний орган конституційної юрисдикції в країні отримав важливе місце в системі механізмів забезпечення статусу правової держави. Аналіз практики Конституційного Суду України свідчить про те, що часто об'єктами його розгляду є справи, пов'язані із захистом прав і свобод людини та громадянина, особливо соціального характеру.

Справи щодо конституційності окремих положень Закону про державний бюджет України визнані неконституційними (Конституційне рішення Суду України від 1 грудня 2004 р. № 20-рп/2004 № 6-рп/2007 (справа про соціальні гарантії) [14] від 9 липня 2007 р. (справи про припинення провадження або обмеження пільг, компенсацій і гарантій) [15] № 10-рп/2007 від 22 травня 2008 р. рп/2008 (справа про зміст закону про бюджет) [16] та інші рішення).

Йдеться про внесення змін до практики надання пільг, компенсацій і гарантій відповідно до Закону про державний бюджет України, зокрема призупинення дії Закону України про надання пільг, компенсацій і гарантій, які є невід'ємною частиною конституційних прав громадян на соціальний захист і достатній життєвий рівень або обмеження розміру пільг, компенсацій і гарантій. У всіх цих випадках, звичайно, предметом розгляду є соціальні права окремих категорій осіб, але ці права завжди захищаються загальними нормами Конституції України.

Вирішуючи питання про конституційне звернення, Конституційний Суд України керується тим, що в Україні як соціальній, правовій державі політика спрямована на створення умов, які забезпечують

належний рівень життя, свободу і всебічний розвиток людини. Водночас безумовним конституційним обов'язком держави є затвердження та дотримання суспільних норм, визначених у регулюванні правової поведінки.

Одним із пріоритетів державної соціальної політики є створення умов для якісного розвитку людського потенціалу, здорового та гідного життя населення, у тому числі на основі реалізації комплексу заходів щодо надання комфортних умов життєдіяльності, запобігання інвалідності та реабілітації інвалідів, соціальної інтеграції інвалідів і літніх громадян. Реалізація конституційних прав громадян на працю, здорові та безпечні умови праці, на доступне середовище та соціальне забезпечення у старості та в разі інвалідності є найважливішими завданнями соціальної політики держави.

Як зазначається у Національній економічній стратегії на період до 2030 р., здійснити перехід до сталого розвитку може лише ефективна держава у тісній взаємодії з приватним бізнесом та розвиненим громадянським суспільством, здатними формувати сучасні важелі впливу на економіку, політику, соціально-культурну сферу та здійснювати глибокі системні перетворення.

Країни ЄС розробили структурований підхід до формування систем соціального забезпечення шляхом публічних консультацій. Соціальні програми деяких урядів ЄС викладені в так званій «Зеленій книзі» і обговорюються в урядах і поза ними. Пропозиції та коментарі громадськості включаються до «Білої книги», яка також широко обговорюється публічно, перш ніж включити її до законодавчого механізму.

Сучасний складник соціальної ринкової економіки ЄС базується на таких фактах:

- Суспільні інтереси визначають стратегії економічної політики із загальною метою розвитку потенціалу всіх людей.
- Ефективна соціальна політика можлива лише за умов макроекономічної стабільності, яка забезпечує свободу вибору відповідних рівнів оподаткування, податкових профілів та прозорих механізмів збору.
- Ефективна ринкова економіка потребує належного інституційного розвитку, за якого інституції та державні установи функціонують гнучко та скоординовано.
- Система соціального забезпечення, яка гарантує широкий спектр послуг, а не система, яка забезпечує мінімальний рівень для найбідніших.
- Охорона навколишнього середовища, медичне обслуговування, освіта, виховання дітей є найважливішими складниками майбутніх інвестицій.
- Економічна політика, яка підтримує повну зайнятість робочої сили, є найкращою соціальною політикою [13, с. 72].

Деякі західноєвропейські країни офіційно приймають концепцію держави загального добробуту (або держави загального добробуту), у якій роль держави полягає, насамперед, у створенні «якомога більшої кількості благ для якомога більшої кількості громадян» [17], забезпеченні реалізації гарантій соціального захисту і принципів соціальної справедливості шляхом перерозподілу доходів і майна.

У зарубіжній соціальній практиці загальновизнаними є три моделі соціальної держави, запропоновані в 1990 р., а відповідно, і соціальної політики:

- континентально-європейська (консервативна);
- ліберальна (або англосаксонська);
- скандинавська (або соціально-демократична).

Ця класифікація ґрунтується на принципах доступності, охоплення населення та перерозподілу доходів у системі соціального забезпечення. Важливо також з'ясувати роль і масштаби політичних сил (партій, рухів, органів державної влади) у цих процесах.

Ліберальна модель соціальної політики.

Вона ґрунтується на присутності у суспільній свідомості віри в абсолютні регулюючі можливості ринку та розвинуту систему приватної благодійності. Її формування відбувається в умовах домінування приватної власності, ринкових відносин та під впливом ліберальної трудової етики. Ця модель широко розроблена в Австралії, Канаді, США, Великобританії та Японії.

Суть ліберальної політики полягає у зменшенні ролі держави у вирішенні проблем громадянського суспільства, наданні їм якомога більшої свободи для самостійного вирішення цих проблем. Ця соціальна політика характеризується повною відсутністю або слабкістю лівих політичних сил чи їхніх представників у структурі влади, оскільки їхнім основним гаслом є захист суспільства від можливих соціальних потрясінь і посилення ролі держави у цьому питанні.

Континентально-європейська (консервативна) модель.

Вона реалізується в країнах із соціально орієнтованою ринковою економікою, особливо в Німеччині, Австрії, Італії, Франції, Нідерландах, що є характерною опорою для правового нагляду за системами соціального забезпечення. Цей шаблон уперше був розроблений наприкінці 1940-х років, запропонований Християнсько-демократичною партією Німеччини та у так званих Дюссельдорфських принципах, які включають «природне право на працю», «соціальне страхування як основу соціального забезпечення» та «соціальне страхування, засноване на державних фондах».

Відмінною рисою континентальної моделі є «автономія» страхових фондів, якими спільно керують власники бізнесу та впливові профспілки, що представляють інтереси найманих працівників. Розмір гарантованої допомоги на випадок безробіття залежить від стажу роботи та умов – періоду сплати страхових внесків, розміру та віку працівника. У багатьох країнах виплата допомоги по безробіттю поширюється на людей старше 50 років.

Скандинавська (або соціально-демократична) модель.

Провідна роль у соціальному захисті населення покладається на державу та забезпечує базову підтримку всіх громадян держави з державного та місцевих бюджетів за рахунок податків. Ця модель соціальної політики базується на концепції «солідарності», у якій соціальний захист розглядається як проблема всього суспільства, а не окремої людини, на відміну від ліберальної моделі, у якій кожен піклується про своє благо. Тому його часто називають єдністю. Модель практично реалізована в скандинавських країнах (Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія, а також Нідерланди та Швейцарія).

Модель соціальної держави України формується та реалізується в діяльності державних установ, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, а також виробничих та інших колективів. Вона спрямована на досягнення цілей і результатів, пов'язаних із підвищенням матеріального та соціального добробуту, підвищенням якості життя населення, соціально-політичної стабільності, запобігання можливій соціальній напрузі.

На початку третього тисячоліття в Україні питання визначення стратегічних пріоритетів національного розвитку стало дуже актуальним. У найзагальнішому вигляді зрозуміло, що ключовим напрямом довгострокової соціально-економічної політики країни є постійне підвищення якості та рівня життя людей на основі підвищення конкурентоспроможності національної економіки, яка разом з економічною та політичною роллю України в міжнародному співтоваристві спрямована на подальше відновлення та вихід на шлях сталого розвитку.

Проте фундаментальна конституційна характеристика України як соціальної держави не одержала не лише свого практичного втілення, а й навіть належного теоретичного розроблення. Із різних причин державне регулювання економіки не сприяло її переходу до соціально орієнтованої економіки. Таким чином, українська модель має багато спільного з європейською, але намагається зберегти свою глибоку оригінальність.

Ураховуючи зазначене, основними засадами соціальної стратегії України мають стати:

ділова етика і трудова мораль, поєднання особистих та суспільних інтересів;

синтез спільного та диференційованого підходів до різних груп населення, баланс у формуванні сімейного й державного бюджету під час вирішення соціальних проблем (комунально-побутових, житла, транспортних послуг і т. д.) у міру росту рівня трудових доходів та підвищення ефективності виробництва;

поєднання комплексного із цільовим, адресним підходом для розв'язання соціальних проблем, установлення мінімальних стандартів життя на загальнодержавному й регіональному рівнях;

використання аналізу соціальних індикаторів та соціального моніторингу з виділенням тих, які демонструють ситуацію соціального вибуху.

Досягнення європейських стандартів у соціальній сфері: рівнях доходів, структурі споживання, добробуту, зайнятості, фінансуванні соціальних проєктів для забезпечення розвитку людських ресурсів є вкрай важливим для України через можливість входження до європейського ринку праці, ринку товарів і послуг, від доступу до нього залежить розвиток гуманітарного капіталу, формування середнього класу.

Отже, на основі аналізу світового досвіду розроблення моделей соціальної держави та соціальної політики можна констатувати, що:

– соціальна політика та соціальна стратегія та їх розвиток переважно визначаються політичною системою та її формою, тобто функціонуванням демократичної публічної влади зі стабільною та прогресивною традицією;

– стратегічна спрямованість соціальної політики та соціальних стратегій залежить від економічного розвитку країни та її здатності реалізовувати соціальні програми, що забезпечують гідне життя суспільства;

– просте копіювання досвіду провідних країн у питаннях соціальної політики та соціальної стратегії без урахування національних особливостей, менталітету, культурних і політичних традицій призведе до руйнування системи соціального забезпечення та банкрутства. Тому Україна має враховувати позитивні напрацювання світового досвіду соціальної політики та популяризувати їх у соціальній практиці, ураховуючи наші традиції та економічні можливості;

– серед зарубіжних моделей, які змішують соціальну політику та соціальну стратегію, соціал-демократичні моделі загалом, а особливо їх регіональні типи, такі як Швеція із соціальною ринковою економікою (скандинавська соціальна модель, німецька модель), серед яких найбільш помітно виражена соціальна орієнтація. Вони більше пов'язані з українськими соціальними традиціями, у яких ідеї соціальної справедливості та безпеки займають чільне місце;

– стратегії соціальної політики не повинні ґрунтуватися на популістських рішеннях національного керівництва напередодні виборчого процесу. Перш за все, слід ураховувати безперервний розвиток промисловості і, таким чином, збільшити витрати на розвиток соціальної сфери.

Література:

1. Права людини в особливих правових режимах: досвід України : монографія / Д.С. Терлецький та ін. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. М.В. Афанасьєвої. Одеса : Гельветика, 2022. 356 с.
2. Bryhinets O.O., Svoboda I., Shevchuk O.R., Kotukh Y.V., Radich V.Y. Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration. *Revista San Gregorio*. 2020. Т. 1. № 42. Р. 205–213.
3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nps/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
4. Про затвердження Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1396-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-%D1%80#Text>.
5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 641-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nps/246648494>.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004 (справа про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-04#Text.17>.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007 (справа про соціальні гарантії громадян). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a6p710-07#Text>.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1-4, 6-22, 24-100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 (справа щодо предмета та змісту Закону про Державний бюджет України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-08#Text>.

References:

1. Terletsky, D.S., Marusiak, O.V., Batan U.D., Afanasieva, M.V. (2022). *Prava liudunu v osobluvuh pravovuh rezhumah: dosvid Ukrainu: monohrafiia* [Human rights in special legal regimes: experience of Ukraine: monograph]. Odessa: Publishing House Helvetica, 356 p. [in Ukrainian].

2. Bryhinets O.O., Svoboda I., Shevchuk O.R., Kotukh Y.V., Radich V.Y. (2020). Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration. *Revista San Gregorio*, Vol. 1, Iss. 42, pp. 205–213.

3. Kabinet Ministriv Ukrainy (2021). Pro zatverdzhennya Natsional'noyi ekonomichnoyi stratehiyi na period do 2030 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 03 bereznya 2021 r. № 179 [About approval of the National Economic Strategy for the period up to 2030: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 3, 2021 No. 179] Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>. [in Ukrainian].

4. Kabinet Ministriv Ukrainy (2019). Pro zatverdzhennya Osnovnykh napryamiv realizatsiyi derzhavnoyi polityky u sferi zaynatosti naselennya ta stymulyuvannya stvorenniya novykh robochykh mist na period do 2022 roku: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 24 hrudnya 2019 r. № 1396-r [About approval of the main directions of the implementation of state policy in the sphere of population employment and stimulation of the creation of new jobs for the period until 2022: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 24, 2019 No. 1396] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-%D1%80#Text>. [in Ukrainian].

5. Kabinet Ministriv Ukrainy (2013). Pro skhvalennya Kontseptsii Zahal'noderzhavnoyi prohramy rozvytku maloho i serednoho pidpryyemnytstva na 2014-2024 roky: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 28 serpnia 2013 r. № 641-r [About approval of the Concept of the National Program for the Development of Small and Medium Enterprises for 2014–2024 Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 28, 2013 No. 641-r] Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246648494>. [in Ukrainian].

6. Konstytutsiynyy sud Ukrainy (2004). Rishennya u spravi za konstytutsiynym podanniam 54 narodnykh deputativ Ukrayiny shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrayiny (konstytutsiynosti) polozhen' statey 44, 47, 78, 80 Zakonu Ukrainy “Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrayiny na 2004 rik” ta konstytutsiynym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrayiny shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrayiny (konstytutsiynosti) polozhen' chastyn druhoyi, tret'oyi, chetvertoyi statti 78 Zakonu Ukrainy “Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrayiny na 2004 rik” vid 1 hrudnya 2004 roku No 20-rp/2004 (sprava pro zupynennya diyi abo obmezhennta pil'h, kompensatsiy i harantiy) [The decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional submission of 54 people's deputies of Ukraine regarding the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of Articles 44, 47, 78, 80 of the Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2004» and the constitutional submission of the Supreme Court of Ukraine regarding the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of parts two, three, and four of Article 78 of the Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2004» dated December 1, 2004 No. 20-pp/2004 (the case of suspension or limitation of benefits, compensations and guarantees)] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-04#Text.17>. [in Ukrainian].

7. Konstytutsiynyy sud Ukrainy (2007). Rishennya u spravi za konstytutsiynym podanniam 46 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrainy (konstytutsiynosti) polozhen statey 29, 36, chastynydruhoyistatti 56, chastyny druhoyi statti 62, chastyny pershoyi statti 66, punktiv 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 statti 71, statey 98, 101, 103, 111 Zakonu Ukrainy “Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrainy na 2007 rik” vid 9 lypnya 2007 roku No 6-rp/2007 (sprava pro sotsial'ni harantiyi hromadyan) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of constitutional submissions of 46 people's deputies of Ukraine regarding the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of Articles 29, 36, Part Two of Article 56, Part Two of Article 62, Part One of Article 66, Clauses 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30 . citizens)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a6p710-07#Text>. [in Ukrainian].

8. Konstytutsiynyy sud Ukrainy (2008). Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrainy (konstytutsiynosti) okremykh polozhen' statti 65 rozdil I, punktiv 61, 62, 63, 66 rozdil II, punktu 3 rozdil III Zakonu Ukrainy “Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrainy na 2008 rik ta pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy” i 101 narodnoho deputata Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrayiny (konstytutsiynosti) polozhen' statti 67 rozdil I, punktiv 1-4, 6-22, 24-100 rozdil II Zakonu Ukrainy “Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrainy na 2008 rik ta pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy” vid 22 travnya 2008 roku No 10-rp/2008 (sprava shchodo predmeta ta zmistu zakonu pro Derzhavnyy byudzheth Ukrainy) [The decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional submissions of the Supreme Court of Ukraine regarding the conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of certain provisions of Article 65 of Chapter I, Clauses 61, 62, 63, 66 of Chapter II, Clause 3 of Chapter III of the Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2008 year and on introducing changes to some legislative acts of Ukraine” and 101 people's deputies of Ukraine regarding the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of Article 67 of Section I, Clauses 1-4, 6-22, 24-100 of Section II of the Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2008 and on amendments to some legislative acts of Ukraine” dated May 22, 2008 No. 10-pp/2008 (case concerning the subject matter and content of the Law on the State Budget of Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-08#Text>. [in Ukrainian].